

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum
Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.
Band: - (1747)
Heft: 8

Artikel: Viri clarissimi Sam. Werenfelsii, [...] epistola familiaris, qua consili sui rationes de abdicando munere professorio vindicat
Autor: Osterwald, J.F.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394615>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 24.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Viri Clarissimi

(*) SAM. WERENFELSI,

S. Th. D. & Prof. in Acad. Basil.

EPISTOLA FAMILIARIS,

qua Consilii sui rationes de abdicando Munere
Professorio vindicat.

*Vir Rever. & Clarissime, Frater in Christo ante omnes
alios Amande!*

Quas ad me dedisti literas semel iterumque
legi, & in timore Domini expendi. Ex
eo, quod in negotio, quod merito me
ante omnia solicitum habet, tuam opem
imploravi, occasionem credidisti arripiendam,
amicet me monendi quid sit, quod hoc tempore
homines potissimum in me desiderent; qua in re
Rr 4 pergis

R r 4

pergis

(*) Scripta est hæc Epistola circa annum MDCCXV præcipitem ad Cl. Virum J. FR. OSTERWALD, Theologum Neocomensem: estque illa oppido lectu dignissima, utpote qua Cl. huic Viro, quo familiariter utebatur, intimos animi recessus recludit; de dignitate munieris Professoris Theologiæ publici graviter disputat, atque quæ cura ipsum maxime habeat sollicitum modeste explicat. Utinam hoc exemplum tot haberet imitatores, quot habebit admiratores! Ita demum pateret, quam multa passim & doceantur & discantur, quæ hominem, etiam Theologum, ab uno illo necessario & Summa veræ Orthodoxiæ avocent atque animum distrahant, ut non possit vacare iis, quibus unice esset vacandum. Debemus hoc munusculum, auro contra nobis carum, studio Viri Clariss. J. JAC. CRAMERI, Prof. Theol. Catech. dignissimi.

pergis demonstrare perpetuum illum tuum erga
me amorem, fraternalque pro existimatione mea
solicitudinem, quo nomine me tibi plurimum
devinctum esse dicerem, si quam fui usque huc,
devinctior esse possem.

Sed Vir omnium quotquot vivunt amicissime,
non semper quod a nobis homines ante alia requi-
runt, est illud ipsum, quod Deus in nobis quam
maxime desiderat. Hominibus forsan hoc solo
abunde satisfacerem, si modo frequens esset in
habendis Lectionibus, qualiscunque esset in ce-
teris, qualescunque essent ipsae hæ lectiones meæ,
& ex quo cunque agendi principio profici seren-
tur? sed aliter ut arbitror, judicat Deus. Is mi-
hi nunc negotium multo gravius multoque urgen-
tius imposuit. Quæ sint virtutes hominis christia-
ni satis distincte novi, & saepè alios docui. Novi
quoque quid sit se ipsum explorare, neque ullus
me unquam affectus usque adeo excæcat, ut qua-
lis sim videre nequeam. Cum itaque me ipsum
penitus excutiens clare perspicio, multas ex iis
virtutibus mihi deesse, sine quibus salvari non
possimus, obsecro te, mi frater, quid prius in
hac ætate mea mihi incumbit, quam ut de hisce
ante mortem forte propinquam acquirendis unice
cogitem.

Dices Salutis propriæ curam sic esse suscipien-
dam, ut muneric & vocationis quisque nostræ ra-
tionem habeamus. Ita est. Utrumque horum
sine dubio conjungendum est ab homine, qui
utriusque sufficit. Sed nescis, mi OSTERWALDI,
nescis, quantum ab una parte mihi desit ad hoc,
ut Doctoris munere isto tempore & in hoc loco
ubi

ubi sum, cum aliquo fructu defungar; quot dotibus ad hoc necessariis caream, quam parum pleraque, quæ olim didici sint ad hoc utilia, quamque ipse opus habeam ut discere incipiam, quæ cum fructu doceri possint. Nescis, quantum ab altera parte mihi desit eorum, quæ Evangelium tam perspicue a quolibet salvando requirit, quamque id brevi hoc, quod mihi residuum fore polliceri possum, vitæ tempore acquirere, totum hominem, talem imprimis hominem, qualis ego sum, deposcat.

Nescis præterea, quam me vel levissimum, saltem quod tui similibus levissimum videretur, protinus disturbet & ad magnum illud opus, a quo æternitas dependet, tantum non ineptum reddat. Nescis quam parum capacis sim ingenii, quamque parum aptus sim ad plura alicujus momenti simul peragenda, quam parum versatile sit hoc ingenium meum, quantaque cum difficultate ab alio ad aliud transiliat, ita sum natura factus, ut de re alicujus momenti cogitare nequeam, quin de ea omni mentis contentione cogitem; quo fit, ut rei cuilibet, quæ mihi cordi est, ita sim intentus, itaque penitus in ea defixus, ut non modo eodem tempore de alia re cogitare nequeam, sed etiam ut difficillimum mihi sit, animum a re cui intentus sum avertere, atque ad aliud applicare.

Talis cum sim, mihi ni prorsus nihil agere velim, nunquam de pluribus simul agendis cogitandum est. Id solum mihi incumbit, ut inter ea quæ agenda sunt agam semper quod est maxime neces-

R r s sarium,

sarium, & quod omnium maxime urget. Quod vero urgentius negotium cogitari potest, negotio æternæ Salutis?

Atque enim, inquis, non licet Doctori & Ministro J. C. sibi vivere, tum demum Deo & sibi vixit, si Ecclesiæ Dei quam maxime profuit. Imo vero, mi frater, cuilibet Christiano non modo licet, sed incumbit, regnum Dei ejusque justitiam ante omnia quærere, suam propriam salutem in timore & tremore operari, laborare denique in comparanda ea sanctitate, sine qua nemo visurus est Deum. Cetera omnia cujuscunque demum generis sint, eatenus tantum a nobis agenda sunt, quatenus ea nos in hoc necessario agendo nec turbant nec impediunt. Cum ea omittimus, quæ cura salutis, rebus omnibus anteponenda, nobis in præsens agere non permittit, nihil negligimus a Deo nobis impositum. Hic non vult, ut simul agamus, quæ simul agere non possumus, sed ut inter hæc agamus semper, quod ipsi est gratissimum, & nobisque maxime necessarium.

Pone me hoc tempore infirma uti valetudine; quis mihi vitio verteret, si omissis aliquamdiu muneris mei functionibus, tempus quantumcumque ad hoc necessarium judicaretur, unice impenderem curandæ & corroborandæ valetudini. Quod si functiones minimi momenti ad muneris nostri administrationem pertinentes cedunt curæ valetudinis, cur non multo potiore jure curæ æternæ salutis, quæ nobis immensum quantum charior esse debet valetudine ipsaque adeo vita? Cur quod tempus curæ corporis unice impendendum

dum facile mihi a quibusvis concederetur, dengaretur prorsus, si illud unice impendere vellem ad curam animæ, eamque huic meliori parti sanitatem acquirendam, sine qua salvari, æternumque exitium evitari non potest?

Præterea non arbitror, amicissime hominum, me in errore versari, cum credo, ipsas illas virtutes, sine quibus nemo Christianus est, nemo salvatur, nobis quoque non minus necessarias esse, ut cum fructu doceamus. Existimo has ipsas virtutes in Doctore, qui Ecclesiæ utilis esse cupit, magis quam in ceteris christianis eximias esse debere. Discipulos Christi recte docere non est, iis Doctrinam ejus nude proponere & explicare, sed præcipuum est eosdem de ejus veritate persuadere, id quod nunquam consequemur, nisi vita, nisi omnia dicta nostra & facta, nisi ipsa vox vultusque perpetuo monstrat, nos ipsos de omnibus, quæ docemus, plane esse persuasos. Eximia certe vitæ sanctitas in Doctore conspici debet, ut discipulis quicquid dicit, videatur ex animo dicere.

Jam si gloria Dei & ædificatio Ecclesiæ serio nobis cordi est, recepta docendi ratio tantum non tota mutanda est. Ad hoc vero quis idoneus est, nisi homo omnibus virtutibus christianis præcunctis aliis instructus, cui ab una parte animus sit imperterritus, Deum solum non homines timens, quique ab altera parte prædictus sit insigni prudentia, charitate, humilitate, quibus omnia temperare sciat, modumque docendi hoc tempore insuetum acceptum reddere.

Præ-

Præcipuum vero requisitum Doctoris Theologi credo esse, verū amorem Dei, zelumque pro ejus gloria. Hic nī si nos stimulet pēpetuo ad agenda & docenda, puri puti Agyrthæ sumus & Histriones, & nunquam tam apte personam agimus, quin tales aliis quoque videamur.

Aut vehementer fallor, aut una ex præcipuis causis, quod pleraque quæ ex suggestibus & cathedris audiuntur, tam parum efficaciæ & ædificationis habeant, hæc est, quod plerumque auditores vident & sentiunt, non seriam rem hic agi, zelumque Dei in his omnibus nullas partes habere.

Quod si Ministri Ecclesiæ & Doctores omnes suas Lectiones & Disputationes, pene dixerim etiam Conclaves, in integrum annum suspenderent, totum hunc annum vertentem suæ quisque conversioni & sanctificationi unice & serio impenderent, forte Ecclesia J. C. ex hoc longe plus utilitatis caperet, quam capiet ex omnibus Lectionibus, Orationibus, fortasse etiam plerisque concionibus, quæ integro hoc anno μετὰ πολλῆς φαντασίας habebuntur.

Sed de aliis nunc quidem sollicitus non sum. Id solum ex dictis me concludere posse puto, me ipsum, si modo is sum, a quo Ecclesia Christi aliquid ædificationis exspectare possit, huic nulla nunc re magis prodeesse posse, quam si unice laboro, ut per immensam Dei gratiam eas virtutes quantocuyus acquiram, quæ tum ad salutem meam propriam, tum ad munus quod gero aliquo cum

cum fructu obeundum absolute & omni modo sunt necessariæ.

Atque hic ita denique mecum ratiocinor: Aut Deus brevi me ex hac vita evocare decrevit, aut statuit vitam mihi in multos abhinc annos producere. Si Deus prius decrevit, non video, quod brevi hoc tempore de alia re cogitare possum, quam de iis ante mortem propinquam acquirendis, quæ mihi ad Salutem obtinendam, deesse clare intelligo, nec video, qua ratione Ecclesiam C. magis ædificare possum, quam ita sub finem vitæ monstrando me ea quæ in vita docui vere credere.

Quod si Deus constituit vitam mihi in multos abhinc annos prorogare Ecclesiæ C., si modo quas dotes haberem ad ejus ædificationem utiles, nihil nocebit me partem aliquam hujus temporis meæ propriæ saluti unice impendisse. Imo vero aut hac ratione demum ante mortem idoneus sum ad Ecclesiæ ædificationem promovendam, aut nunquam talis sum futurus. Quod si Deus infinitam suam misericordiam in me peccatorum maximo vellet ostendere, hocque meum pectus tandem vero ejus amore, ardentique zelo pro ejus gloria inflammare, zelus iste in iis, quæ re vera gloriam Dei spectant, me desidem & inertem esse non pateretur.

Facile existimare possum, multorum judicio maximam vitiorum meorum esse pigritiam, quam si modo excutere possem, nihil in ceteris mihi magnopere deesset. Sed in hoc errant. Laboriosissimus

sissimus non sum, & si cui videor corpusculo laborum non patienti plus indulgere, quam ad sanitatem ejus conservandam est necessarium, facile a me impetrabit, ut hoc inter alia plurima peccata mea agnoscam. Verum tamen si meditari labor est, non sum sane hominum pigerimus, si dixero, paucos esse, qui meditando saepius atque ego vires exhauserint, & valetudini vehementius nocuerint, mendacium non dixero. Quae scio sunt paucissima, sed paucissima illa scire magni mihi constat; præsertim cum pleraque quae adolescens didici mihi non sine acri mentis intentione fuerint dediscenda, id quod tanto fuit difficilius, quod neminem hic præeuntem habui. Quae publice egi & dixi maximi mihi semper constituerunt. Nihil unquam scribere ausus sum, ad quod tolerabile reddendum, non omnes ingenii vires fuerint intendendæ, quod non aliquamdiu dies noctesque me occuparit, & si melius non scripsi, (ne minimis quidem vernaculis exceptis) causa nunquam fuit, quod nolui, sed quod non potui melius scribere. Facultate dicendi extemporali non polleo, & neque res ad hoc necessarias in promptu habeo, neque verba aut facile invenio, aut in debitum ordinem redigo; Quae libri felixque memoria aliis pene aliud agentibus suppeditant, ego vi quadam ex qualicunque ingenio cogor exsculpere & saepe non sine nisu & conatu extundere.

Utinam tantum, Amicissime Osterwaldi, quicquid laboris in vita pro Deo suscepisse! Utinam non purum putum hominibus placendi studium ad id omne me exstimulasset! Tum vero nihil agimus.

agimus, cum ex hoc solo principio agimus. Hoc vero tam diu facimus, quamdiu non habemus cor Deo penitus deditum ac devotum, veroque ejus amore & zelo pro ejus gloria flagrans.

Tale cor utinam mihi tandem aliquando det misericors Deus. Ita est: nonnisi ab immensa hac misericordia sperare id possum. Nemo enim hominum vivit, qui magis indignus sit hoc Dei dono omnium præstantissimo, atque ego sum. Sed in hoc si Deus aliquando infinitam suam misericordiam exercere vellet, tum demum alicius frugis essem, tum demum & me ipsum salvare possem, & eos qui me audient.

Habes (charissime frater) animi mei cogitationes, quas nulli mortalium, ita ut nunc tibi aperui, aut unquam aperiam. Excipio Tribolettum nostrum, quocum ut omnia hæc communices, non repugno. Videtis hic cor meum penitus denudatum, si modo me ipsum non fallo. Ad singularia descendere non vererer, si coram vobis cum loquerer. Quod si erro, errantem in viam reducite, sin recta semita incedo, recte euntem confirmate, excitate, corroborate, consilio vestro, ardentibus ad Deum precibus, quas Deo gratiorees credo futuras, ac meas proprias, juvate. Valete in Domino, vostrosque non multo minus mihi ac Vobis charos plurimum salutate.

JOH.